

Project 'Dynamica' *Colegio Mundial, Managua, Nicaragua*

Mijn ervaringen en leerwinst

Op 18 augustus vertrok ik samen met Vera vol goede moed en met veel zin naar Nicaragua, hoewel ik wat pijn had door een sluimerende ontsteking. Na een lange en vermoeiende reis kwamen we op 19 augustus aan in Managua, de hoofdstad van Nicaragua. Op het vliegveld werden we opgewacht door het gastgezin. Op het vliegveld maakte de airco overuren en was het goed uit te houden. Op het moment dat we echter een stap naar buiten zetten, kwam de warmte ons tegemoet, sloot ons in haar armen en liet ons niet meer los. Welkom in de tropen!

In het begin

Meteen werd mij duidelijk dat Nicaragua, zoals ik dat al in boeken en op internet had gelezen, niet te vergelijken is met een westers land zoals Nederland. Om te beginnen is de temperatuur een graad of 20 hoger dan wij in ons koude kikkerlandje gewend zijn. Daarnaast is de

luchtvochtigheid er erg hoog, zeker in het regenseizoen (dat loopt van augustus tot november/december). Ook bestaan de meeste wegen uit zand en modder en zijn enkel de 'grote' wegen geasfalteerd. Verder zijn de huizen heel anders gebouwd dan in Nederland: ze hebben geen verdieping, zodat ze beter bestand zijn tegen aardbevingen en ze zijn ze niet alleen van steen gemaakt, maar ook van houten, ijzeren of plastic platen. Sommige huizen hebben ramen zonder glas en in plaats daarvan hebben bijna al deze gebouwen om veiligheidsredenen tralies voor deze lege 'gaten', want Nicaragua blijkt nogal wat criminaliteit te kennen. Ten slotte staan er in plaats van wilgen of kastanjabomen, palmbomen naast de weg. Hoewel je daarvoor natuurlijk niet per se naar Midden-Amerika hoeft te gaan, bevestigt ook de natuur dat thuis in ieder geval ver weg is.

Het huis van het gastgezin, de familie Urbina, bleek vrij westers ingericht te zijn, in tegenstelling tot de andere huizen (noem het maar gerust krotten) uit die wijk. De gezinsleden waren erg vriendelijk en het was voor ons erg prettig dat de dochter en de zoon Engels spraken. Hierdoor verliep de communicatie, ook met de ouders, soepeler, aangezien mijn Spaans zich toen nog beperkte tot, hoe wij het noemden, 'baby- of peutertaal'.

Acclimatiseren, brainstormen en het werk

De eerste week hebben we vooral geacclimatiseerd. Ook hebben we de school (Colegio Mondial) bezocht, met docenten gepraat en afspraken gemaakt, zodat we de week daarna meteen konden beginnen met het observeren en het begeleiden van docenten. Daarnaast bespraken Vera en ik regelmatig welke doelen we wilden bereiken tijdens de stage. Naar aanleiding van gesprekken met vorige studenten en met de dochter van het gezin (die de school en de docenten goed kende), maakten we de keuze om na de observaties twee docenten uit te kiezen die we intensief zouden gaan begeleiden. Daarnaast zouden we elke week nog een van de andere docenten observeren tijdens het lesgeven zodat we diegene eventueel nog tips konden geven. Op die manier konden we alle docenten een beetje verder helpen in het verbeteren van hun

lesgeefvaardigheden. De twee docenten die we wilden kiezen, moesten aan drie voorwaarden voldoen: ze moesten gemotiveerd zijn met ons te werken, moesten bereid zijn om kritisch te kijken naar hun eigen manier van lesgeven en ze moesten een aantal basisvaardigheden in het lesgeven beheersen. Wij wisten dat sommige docenten al eerder begeleid waren door studenten in de voorgaande jaren en wijzelf wilden daarom het liefst docenten begeleiden bij wie er nog veel 'winst' te behalen viel. Het leek ons namelijk een goed idee als alle docenten enigszins geschoold zouden worden in plaats van steeds alleen dezelfde docenten. We hoopten daarom dat we de docenten die nog niet veel begeleid waren enthousiast konden maken voor een begeleidingstraject van een aantal weken.

Tijdens de observaties in de week daarna hebben we gekeken bij welke docenten de basisvaardigheden in het lesgeven voldoende waren voor een begeleidingstraject.

Voorafgaand aan de observaties hadden we bepaald wat die basisvaardigheden in moest houden: we keken of een docent orde konden houden, of hij of zij overzicht had over wat er in de klas gebeurde tijdens het lesgeven, of leerlingen begrepen wat ze moesten doen als de docent een klassikale opdracht had gegeven en of de docent activerende didactiek gebruikte. We baseerden deze uitgangspunten op het principe 'rust, orde en regelmaat' en natuurlijk op de kennis die we hebben opgedaan tijdens onze eigen stages. Uit de observaties bleken twee docenten te voldoen aan onze voorwaarden. We wilden een van de docenten Engels gaan begeleiden en een docente uit de kleuterklas. De laatste docente had niet verwacht dat we haar zouden kiezen. Vera en ik dachten in de eerste instantie ook dat het beter was om niet een docente uit de kleuterschool te kiezen, maar na lange gesprekken waren we het er over eens geworden dat deze docente ten eerste nog meer kon gaan werken met activerende didactiek (om zo leerlingen meer op een positieve manier aan te zetten tot het uitvoeren van opdrachten) en dat ze ten tweede de kinderen nog beter kon leren rustig te zijn als de docent spreekt. Onze gedacht was: als leerlingen dat in de kleuterperiode al leren, is dat voor de docenten in de hogere klassen gemakkelijker dat door te zetten.

Acclimatiseren en vrije tijd

Tijdens onze ‘acclimatisatieperiode’ heeft de familie ons Managua laten zien. In het begin viel elk detail op, omdat alles zo anders is. Straten zijn oud en niet onderhouden, afval wordt op straat gedumpt (of in huis verbrand) en de stad is zeer druk; er rijden constant auto’s. De geur van uitlaatgassen is niet weg te denken en in de stad is er altijd sprake van smog. Op straat is altijd bedrijvigheid en overal zijn er Nicaraguanen te vinden die tortilla’s bakken of andere lekkernijen. Als de tortillamaker in onze straat het druk had, daalden op de binnenplaats bij de familie Urbina de zwarte kooldeeltjes regelmatig neer. De dagelijkse regen zorgde wel voor enige verfrissing, maar van heerlijke frisse lucht was nooit sprake.

Het viel me ook op dat de winkels niet modern waren, dat wil zeggen, in elke winkel was er sprake van een soort ‘rommeligheid’. Later kwam ik erachter dat dit ook in ziekenhuizen het geval was: het krioelden er van de mensen, er waren geen gesloten afdelingen, aanrechten werden niet schoongemaakt en mieren liepen er over de vloer. De hygiëne was er dan ook niet optimaal.

Verder werd er van alles verkocht op straat, bij een stoplicht en tijdens files (denk bijvoorbeeld aan zakjes met water, lolly’s, zelfgemaakte souvenirs of posters) en op elke straathoek was wel een apotheek te vinden. Er leefden dieren die ik nog nooit in dat formaat had gezien (denk aan zeer grote kakkerlakken en grote kleurrijke vlinders). Als vervoermiddel gebruikte men naast de auto ook paard en wagen en het openbaar vervoer bestond uit sterk verouderde, tweedehandse Amerikaanse schoolbussen.

Alles was er zeer goedkoop: een busrit kostte bijvoorbeeld 3,5 Cordobas (ongeveer €0.11). Waar je ook liep, de mensen kijken je aan omdat je blank bent (en zeker als je blond haar en blauwe ogen hebt).

Ten slotte moest ik wennen aan de mentaliteit van de Nicaraguanen. Het was moeilijk om afspraken met ze te maken en als je dat toch lukte, moest je ervan uitgaan dat ze zich niet aan de afgesproken tijd hielden. Verder hadden ze altijd alle tijd van de wereld; ze bewogen zich rustig en hadden nooit haast. Ik kreeg sterk de indruk dat ze niet goed tegen stress konden, maar begreep al snel dat het klimaat hen ook dwong zo’n levensstijl aan te nemen. De drukkende hitte dwong je het rustiger aan te doen en je levenstempo aan te passen. Wat ik hier in Nederland in een dag doe, moest ik daar verspreiden over twee dagen.

In de eerste dagen kon ik alleen maar met verbazing en verwondering overal naar kijken, maar na een paar dagen verbaasde ik me ook hoe snel ik aan het land, de cultuur, de mensen en hun mentaliteit gewend raakte. Al snel werd het leven ‘normaal’ en ik merkte dat ik steeds meer inburgerde, omdat ik natuurlijk vooral contact had met de lokale bevolking. Het was een bijzondere ervaring om onderdeel te zijn van zo’n levendige stad met al zijn bijzondere en hartelijke bewoners.

Het begin van het echte werk observaties

Na onze ‘acclimatisatieperiode’ zijn we met de observaties begonnen waar we drie dagen mee bezig zijn geweest. Aan het einde van de week hebben we een vergadering belegd met alle docenten waarin we duidelijk maakten welke leraren we zouden gaan begeleiden en hoe de begeleiding eruit zou gaan zien. De docenten reageerden positief. Daarnaast legde ik de docenten die we niet intensief zouden gaan begeleiden uit dat we ook waren gekomen om aan hen wat te leren, maar dat het hun eigen keuze was om iets met onze tips te doen.

Na verloop van tijd merkten we dat er een groot verschil was tussen ons en de docenten uit Nicaragua met betrekking tot de visie op het docentschap. Dit kwam naar voren toen Vera en ik op een middag een docente hielpen bij het maken van een collage. De collage was gedeeltelijk gemaakt door de leerlingen zelf en de docente wilde de volgens haar ‘lelijke’ gedeeltes veranderen. Ze bleek dit te willen doen, omdat ze bang was voor de mening van de andere docenten. We luisterden naar haar verhaal en legden vervolgens uit hoe wij de veranderingen die zij wilden doorvoeren, opvatten. Wij legden uit dat de collage bedoeld was voor de leerlingen en dat die, naar onze mening, vooral hen moest aanspreken. Ook lieten we de docente nadenken over de vraag hoe de leerlingen zich zouden kunnen voelen als zij merkten dat delen van hun werk waren veranderd. Ten slotte vroegen we ons af hoe zij dacht over de plaats die docenten innamen binnen een school en wat de rol is van leerlingen. We stelden haar vragen als: “Hoe ziet een school eruit zonder docenten?”, “Waarom zijn ze er?” en “Hoe ziet een school eruit zonder leerlingen?”, “Waarom zijn ze er?” De docente vertelde na het gesprek dat er “een wereld voor haar open ging”. Dat deze docente het docentschap door een andere bril bekeek, leidde bij haar in ieder geval tot de bewustwording dat er meerdere manieren zijn om les te geven en dat niet per se één manier ‘goed’ is.

De school

De school bleek heel anders te zijn dan de scholen in Nederland. Zo waren de leerlingen tijdens de lessen erg druk en luidruchtig en omdat de klassen geen afgesloten ruimtes waren, hadden de leerlingen in verschillende klassen last van elkaar. Leerlingen konden zich slecht concentreren en hun spanningsboog was erg kort. Die extravertie en de open houding van de kinderen, leidden er wel toe dat we snel met ze contact hadden. Ze stelden ons honderden vragen en wilden ons graag (en vaak) knuffelen. Daarnaast waren ze, net als alle Nicaraguanen, erg gul en deelden ze hun spullen en eten graag. Ik schrok ervan toen ik hoorde dat leerlingen ’s

ochtends op school, voordat de lessen begonnen, een kaneel drankje kregen, omdat de meeste leerlingen thuis niet ontbeten. Hun ouders konden het nu eenmaal niet betalen. Omdat de Nicaraguanen vaak zo open en vrolijk waren, was ik geneigd om, hoe gek het ook klinkt, de schrijnende situatie waarin ze leefden, te vergeten. Ik vond het erg goed dat de school de kinderen eten aanbood. Ook in onderwijskundig opzicht is dit namelijk nodig omdat leerlingen zich nu eenmaal slechter kunnen concentreren als ze geen voedsel binnen hebben gekregen.

De kwaliteit van het lesgeven van de docenten was, op een docent na, niet te vergelijken met de docenten in Nederland. De enige mannelijke docent op de school was drie jaar lang begeleid door zes verschillende studenten uit Nederland en dit was ook duidelijk te zien: hij wist hoe hij orde moest houden, hij had een band met de leerlingen, hij had de touwtjes in handen, hij kon leerlingen prikkelen en enthousiasmeren en hij had een breed scala aan activerende didactiek opgebouwd waaruit hij kon kiezen. De andere docenten waren duidelijk minder geschoold, hoewel een aantal in de loop van de jaren in de praktijk had geleerd wat 'werkte' en wat niet. Sommigen hadden geen opleiding gevolgd, anderen hadden een opleiding achter de rug die qua niveau te vergelijken was met een vmbo-opleiding waarbij ze geen stages hadden gelopen.

Hoewel er het een en ander op de school aan te merken was, besepte ik wel dat ik alles in perspectief moest zien en niet constant de vergelijking moest maken met de scholen in Nederland. Nicaragua is een van de armste landen in Amerika (alleen Haïti is armer), dus de bevolking moet roeien met de riemen die ze heeft. De school had veel wensen, maar het was gewoonweg niet altijd mogelijk die te vervullen. Vera en ik wilden bijvoorbeeld ventilatoren aanschaffen, omdat zowel de docenten als de leerlingen veel last hadden van de hitte (de temperatuur kon in de klassen oplopen tot boven 40 graden). Wij zouden de ventilatoren betalen, maar toch bleef de school twijfelen over ons idee, omdat het gebruik ervan stroom kostte en dat kostte ook meer geld. De directie is nooit overstag gegaan, ook al wisten ze dat de hitte niet bevorderlijk was voor de concentratie van de leerlingen en de docenten.

Ik moest wennen aan de mentaliteit van de Nicaraguanen, zowel binnen als buiten de school. Nicaraguanen hadden nooit haast en namen vaak een afwachtende houding aan. Ze leefden in een klein wereldje, dat vaak bestond uit de familieleden, de burens en de mensen van het werk. Juist hierom is het project van Salto Adelante een goed initiatief, omdat het project docenten stimuleert in ontwikkeling blijven en de directie stimuleert het leerklimaat binnen de school te verbeteren. Door de docenten te laten inzien waarom vernieuwing nodig is en in welk opzicht

vernieuwing zowel voor hen als de leerlingen een verbetering is, kunnen we wellicht hun gedachtegang over het onderwijs voor een gedeelte veranderen, namelijk dat een gedegen opleiding kinderen daadwerkelijk een veiligere en betere toekomst kan bieden.

Het begin van het echte werk

De begeleiding

In de week na de observaties zijn we begonnen met de intensieve begeleiding van de twee docenten. Elke dag hadden we, samen met een tolk, twee aparte gesprekken met de docenten. Elke maandag gaven we ze een aantal leerpunten waar ze aan moesten gaan werken (natuurlijk overlegden we over deze punten). Ik had veel aan de ervaring uit mijn eigen stage. Ik was natuurlijk ineens de ‘begeleider’ en dat was in het begin best lastig, maar omdat ik natuurlijk ook hun positie kende, kon ik me goed verplaatsen in de twee docenten. Ik voerde altijd open gesprekken waarin alles gezegd kon worden. Ik probeerde ze zelf te laten nadenken over wat wel en niet goed ging tijdens een les. Op die manier leerden de docenten hun manier van lesgeven analyseren wat ik zinvoller vond, omdat ik hen wilde aanleren om na mijn vertrek ook zelf te blijven reflecteren.

Ik liet de docenten een eigen lesplan maken en ik bekeek of ze zich grotendeels aan dit plan hielden. Daarnaast richtte ik me tijdens de observaties van de lessen op de twee leerpunten. Voor deze docenten bleek het een opgave te zijn om aan leerpunten te werken. Toch zag ik na een paar dagen al vooruitgang. Een van de docenten bijvoorbeeld, kon niet zo goed orde houden. Een van haar leerpunten was: *zorg ervoor dat alle leerlingen stil zijn en zitten als jij aan het woord bent*. Nadat we hadden besproken hoe ze dat zou kunnen doen, probeerde ze dat in een paar lessen in de praktijk te brengen door haar regels uit te leggen aan de klas en heel consequent te zijn. Ze bleek het heel goed te doen, want de uitwerking was meteen te merken: leerlingen waren ineens een stuk rustiger met hun opdrachten bezig. Toen ze eenmaal dat ene leerdoel had bereikt, gaven we haar de tip om leerlingen die toch weer van hun plaats liepen, te negeren. Zo begonnen we, zonder dat de docente het wist, langzamerhand ook aan een escalatieladder te werken.

De middagen en de weekenden

’s Middags na school ging ik vaak aan het verslag werken en observaties uittypen. Soms nam de familie ons mee naar een winkelcentrum. Vaak vermaakte ik ook mezelf door te lezen, armbandjes te maken (wat tijdverdrijf was voor veel Nicaraguanen tijdens de heetste uren van de dag) of saxofoon te spelen. Daarnaast was ik soms tijd kwijt met mijn reisjes naar de dokter samen met Bart, een aardige man van de Nederlandse ambassade die ook betrokken was bij het project.

In het weekend waren we vaak op pad met de familie of een Nicaraguaan die we in het internetcafé hadden ontmoet. Zo zijn we naar vulkaan ‘Masaya’ gelopen. De wandeling was een gebed zonder einde, maar bij de eerste aanblik van de vulkaan was ik vergeten hoe moe ik was. Om de vulkaan heen was eindeloos prachtige natuur te zien (omdat de grond rondom de vulkaan erg vruchtbaar was) en in het midden van de prachtige groene natuur was een actief rokende vulkaan te zien. Verder zijn we naar een prachtig meer gegaan buiten Managua dat een paar honderd meter diep was en werd verwarmd door Masaya. De reis ernaartoe was prachtig. Ik houd ervan om een land te ‘ontdekken’ en om zo ook andere mensen te ontmoeten. Via de jongen leerden Vera en ik dan ook andere studenten kennen die in Nicaragua verbleven voor projecten, werk, of om gewoon te reizen. Ook met taxichauffeurs en de eigenaren van het internetcafé hebben we heel leuke gesprekken gehad. Als we dat hadden gewild, konden we bij iedereen eten of met ze uitgaan. Helaas moesten we dit weigeren, omdat we nooit wisten wat de intenties van de bewoners waren. Hoezeer we ook probeerden om een van de Nicaraguanen te worden, we wisten dat we altijd ‘de blanken’ bleven en dat dit ons beperkte in het dagelijkse leven; de scheiding tussen blank en gekleurd was nog altijd in vele opzichten aanwezig in het Amerikaanse land. Verder nam een aantal docenten ons regelmatig op sleeptouw. Zo zijn we een aantal keer bij hen gaan eten, hebben we een avondje met ze gedanst en hebben ze een ‘make-upmiddagje’ voor ons georganiseerd.

Ik maakte dus mee wat het land te bieden had en ontdekte de natuur, cultuur en leerde de gastvrijheid van de Nicaraguaan kennen. Het land had echter en helaas ook veel schaduwkanten en beperkingen, iets waar niet zomaar openhartig over werd gesproken. Op een avond had ik een gesprek met de dochter van het gezin en zij vertelde me hoe corrupt de regering in Nicaragua was, dat veel Nicaraguanen elke maand maar moesten afwachten of ze hun salaris kregen, dat er geen verzekeringen waren, geen sociale wetten et cetera. Het verschil tussen arm en rijk was groot en voornamelijk de rijken hadden de macht in het land. Het liefst wilde ze vertrekken naar Noord-Amerika of Europa, net zoals vele anderen dat wilden, maar dat was niet gemakkelijk omdat het gebrek aan geld een groot probleem was. Ik was me er tot dan toe niet bewust van geweest dat de bevolking zo weinig keuze had in de manier waarop ze het leven indeelde. Een machteloos gevoel gaf het me. Wat moest ik zeggen? Wat kon ik doen? Niets natuurlijk, het enige wat ik kon doen was luisteren. “Veel Nicaraguanen” zei ze, “zijn slachtoffer van hun eigen land en het enige wat we kunnen doen, is iets van het leven zien te maken.” Toen ik weer naar buiten stapte, kwam ik een aantal bewoners uit de wijk tegen. Ze lachten naar me, zwaaiden en knikten. Een kind

huppelde naar me toe en gaf me een knuffel. Nicaraguanen zijn vrolijk, gul, vriendelijk en delen alles met elkaar. Misschien is dat juist een reactie op de situatie waarin ze zitten, misschien zit het gewoonweg in de cultuur. Ik kan niet anders zeggen dan dat ik bewondering heb voor de manier waarop zij van de allerkleinste dingen in het leven intens genieten, elke dag weer.

Na bijna vier weken merkte ik dat ik steeds meer belemmerd werd in mijn werk bij het project en in de tijd buiten school, omdat ik te veel last had van een infectie die in Nicaragua erger werd. Ik kwam tot de conclusie dat je op sommige momenten voor jezelf moet kiezen en naar je lichaam moet luisteren. Op negen september besloot ik dat ik eerder naar huis zou gaan. Nu ik in Nederland terug ben, sta ik nog steeds achter mijn keuze. In Nederland kan ik goed behandeld worden.

Slot

Ik wilde in dit verslag eigenlijk stap voor stap uitleggen wat mijn leerpunten zijn geweest, maar uiteindelijk is het meer een verhaal geworden van mijn ervaringen, mijn gevoel en mijn meest boeiende momenten van de vier weken dat ik in Nicaragua heb gezeten. Ik kan niet, net zoals bij een stage in Nederland, per competentie aangeven of precies zeggen wat ik heb geleerd. Behalve dat ik natuurlijk heb geleerd hoe ik op een zo effectieve mogelijke manier docenten kan begeleiden, heb ik ook veel meer geleerd van een cultuur, met al haar mooie, maar ook schrijnende aspecten. Nicaragua was voor mij een geweldige ervaring, een ervaring die ik nooit zal vergeten. Hoewel ik het ontzettend jammer vind dat ik het project niet kon afmaken, bekijk ik het van de positieve kant: ik heb de kans gekregen om van heel dichtbij een bevolking te leren kennen en met haar samen te leven alsof het een tweede familie was. Ik weet zeker dat ik niet zo hecht had kunnen worden met Nicaraguanen als ik als een backpacker door het land had gereisd of als toerist Nicaragua had bezocht.

Rijk worden heeft voor mij niet zoveel waarde, maar een ervaring rijker worden zegt mij veel meer. Een ervaring draag je altijd bij je en mijn Nicaraguaanse ervaring zal ik altijd blijven koesteren.

Evy
28 september 2010

